

Büszkeség – alázat

A bibliai értelemben vett bölcsességet kutatjuk a Példabeszédek könyve alapján. A bölcs nem az, akinek magas az IQ-ja; a bölcs nem azonos azzal, aki egy szigorú erkölcsi rend szerint él; a bölcs nem az élettől elvont kérdések vagy éppen valamiféle titokzatos, elrejtett tudás hordozója. A bölcs az, aki az Istennel való közösségből fakadó gyakorlati életbölcsességgel eligazodik a mindennapok összetett világában. Életében jó döntéseket hoz, jól kezeli a pénzügyeit, rendezi a kapcsolatait, törődik a rászorulttal, figyel a tanácsra és az intésre, helyén van a munkájában, nem beszél bolondságokat, szeretik az ismerősei, jól neveli a gyermekeit... Azt hiszem, mindez így egyben túlzottan idillinek tűnik. Ennyire nem lehet kerek az élet senkinek sem. És való igaz, hogy a Példabeszédek könyve általánosságban fogalmazza meg a bölcs életét. Azt tanítja hosszas megfigyelések, tapasztalati ismeretszerzés alapján, hogy a dolgoknak van egy olyan törvényszerűsége, amelyhez a bölcs ember igazítja magát, és amellyel szembenemenni bolondság. Fogalmazzunk így, hogy ezek a törvényszerűségek száz esetből kilencvenkilencben megállnak. De az is igaz, hogy a világ nem egy kiszámítható rendszer szerint működik. Egyrészt, mert megromlott, bibliai szóval hiábavalóság alá került, másrészt pedig mert van egy olyan szuverén Ura, aki mindezek felett áll. Mégis, ha bölcsességet akarsz nyerni, érdemes a bölcsök tanítását a szívedbe zárni.

A bölcsesség elnyerése nem módszer kérdése. Nincs 12 pontos csodarecept, amelyet ha végig jársz lépésenként, bölcs leszel. Nincs technika. Ma, és a következő néhány hétben arról fogunk hallani, hogy milyen jellemvonás az, ami akadályozza, illeti elősegíti a bölcsesség útján való haladást. Mi jellemzi azt az embert, aki képes jó döntéseket hozni, jó kapcsolatokat építeni, aki nem beszél hiábavalóságokat, stb? Ma a büszkeségről és alázatról esik szó. 1. A büszkeség bemutatása, leírása; 2. A büszkeség megértése: mi az igazi probléma?; 3. Az alázat útja, mint a büszkeségből való gyógyulás útja.

I. A büszkeség bemutatása

A felolvasott bölcsmondások alapján lássuk, mi a büszkeség. Melyek a jellemzői és melyek a következményei?

A Példabeszédekben visszatérő kifejezés a „nagyraavagyó szem” (6.17), máshol „gőgös tekintet” (21.4), vagy „kevély szem” és „fennhéjázó tekintet.” (30.13) A héber kifejezések a magyar „fennhordja az orrát” megfelelői. A büszkeség egy külső, látható megjelenésére utal a kifejezés: amikor valaki abban az értelemben jár felemelt fejjel, hogy nem néz rá másokra, azaz átnéz rajtuk vagy átnéz felettük. Ha pedig éppen nem átnéz a másikon, mintha az levegő lenne, akkor lenézi, hiszen a „nagyraavagyó szem”, a „fennhéjázó tekintet” annak a kifejezése, hogy magát mások felé helyezi. Természetesen a büszkeség nem anatómiai kérdés (ne aggódj, ha 210cm vagy, és mindenkire lefelé nézel, és ne lélegezz fel, ha 160cm vagy, és senkit se tudsz lenézni – tudsz!), hanem szívbeli. Lényege szerint: jobbnak kell lennem, vagy jobb vagyok, különb vagyok, mint másik ember. Ezt pedig, a bölcsmondások szerint, két nyilvánvaló – és felettébb bolond! – módon próbáljuk biztosítani. Az egyik a dicsekvés, a másik a látszatkeltés. „*Ne dicsekedj*

a holnapi nappal, mert nem tudod, mit hoz az a nap! Más dicsérjen téged, ne a te szájad, az idegen, és ne a te ajkad!” (27.1-2) A dicsekedésnek persze megvan a maga kifinomult, udvarias módja is, ami külsejében radikálisan különbözik a primitív vagy gyerekes hőzöngéstől – de a szív lelkületében semmi különbség, hiszen mind a kettő abból fakad, hogy nekem jobbnak kell lennem a másiknál. A látszatkeltésről ezt mondja a bölcs: „*Van, aki gazdagnak mutatja magát, pedig semmije sincs; van, aki szegénynek, pedig nagy a vagyona.*” (13.7) De: „*Jobb annak, akit lebecsülnek, de szolgája van, mint annak, aki dicsekszik, de alig van kenyere.*” (12.9) A büszkeség megtéveszt, mert nemcsak kifelé leplezi a szegénységet (ürességet – nem csak anyagi értelemben!), hanem elhiteti a büszkével, hogy ő több, és közben nem látja a másik ember igazi értékeit.

A büszke tehát az, akinek mindenképpen jobbnak, különbnek kell lennie, mint a másik ember. Akinek a szíve akkor elégedett, akkor nyugodt, ha ezt valamilyen módon biztosítani tudja legalább a maga számára. És éppen ezért jellemezhetik dühkitörések, hiszen amint valaki helyreigazítja, az „büszkeségében sérti meg” - amint mondjuk -, azaz éppen azon a kényes ponton érinti, hogy neki mindig különbnek kell éreznie magát a másiknál. Figyeljük, mit mond róla a bölcs: „*A kevély gőgösnek csúfolódó a neve, dühében gőgösen viselkedik.*” (21.24). Az arrogáns felrobban, amikor összetörik a látszat, amit maga körül épít, vagy csak amikor bármi is fenyegeti ezt a látszatot.

Ezért a büszke körül szégyen, azaz megszégyenítés, és civódás, azaz veszekedés van: „*Ha jön a kevélység, jön a szégyen is, a szerénységgel pedig bölcsesség jár együtt.*” (11.2). „*A kevélységből csak civódás lesz, de a tanács megfogadásában bölcsesség van.*” (13.10) Hiszen minden emberrel szembenáll, mert mindenki más fenyegeti az ő különb voltát. C.S Lewis írja: „*A gőg lényegileg, természetéből eredendően jelent szembenállást, míg a többi bűn, hogy úgy mondjam, csak véletlenül. A gőgös embernek nem telik öröme abban, hogy van valamije, csak akkor, ha többje van, mint a szomszédjának. Azt mondjuk, az emberek azért és arra büszkék, hogy gazdagok, okosak vagy jó külsejűek, de nem így van. Arra büszkék, hogy gazdagabbak, okosabbak, jobb külsejűek, mint mások. Ha mindenki egyformán gazdag, okos vagy csinos volna, nem volna mire büszkének lenni. Az összehasonlítás az, ami gőgössé tesz bennünket; annak az öröme, hogy a többi fölött állunk. Mihelyt megszűnt a szembenállás, a vetélkedés lehetősége, a gőg is eltűnik.*” (Keresztény vagyok, 120.)

De ami ezeknél végzetesebb következmény, arról így szólnak a sokat látott bölcsek: „*Az összeomlást gőg előzi meg, a bukást pedig felfuvalkodottság.*” (16.18). A büszkeség nyomában jár az összeomlás. Ha megérkezik a kevélység, megérkezik a megszégyenítés; ha megérkezik a büszkeség, megjelenik vele a veszekedés; de ennél rosszabb a helyzet. Ha látjuk a gőgöt, várhatjuk az összeomlást is, amely nyomában halad. Miért? Azért, mert a büszke embert teljesen elvakítja a büszkesége, és ebben a sötétségben, vakságban nem lát semmit, nincs világossága, ami megmenthetné. „*A gőgös tekintet és a kevély szív a bűnösök mécsese: vétek.*” (21.4) A mécses, a lámpás az élet és reménység. A bölcsesség irodalomban Isten tanítása, szava az, ami vezet az élet útján. De a büszkeség kioltja ezt a lámpást, hiszen lámpássá, vezérelvvé lesz. Ha a büszkeség vezet abban, ahogy másokhoz hozzáállsz, ahogy intézed a dolgaidat, pénzügyeidet, kapcsolataidat, munkádat... akkor teljes sötétségben jársz. És akkor nem látod, hogy jön az összeomlás. Ezt tanítja a bölcs a büszkeségről.

II. A büszkeség megértése

Ezen a ponton szeretném feltenni a kérdést: mi mozgatja az emberben a gőgöt? Mi táplálja minden emberben a büszkeséget? Miért van az, hogy olyan nincs, hogy valakinek a szívében ne lennének ott a magát mással összehasonlító, és jobbnak, különbnek kihozó gondolatok? Nézzünk rá a büszkeség teológiai/spirituális oldalára!

„Megalázza kevélysége az embert, az alázatos lelkűt pedig tisztelet övezi.” (29.23) A párhuzam rámutat, hogy a büszke éppen azt nem nyeri meg, amit valójában szeretne, amiért dicsekszik, amiért látszatot tart fenn, amiért lenézi a többit: a tiszteletet. A héber kifejezés jelenti a dicsőséget, a tiszteletet, az elismerést. Ezek azonban nem pusztán lélektani kategóriák (minden embernek szüksége van rá, hogy tiszteljék, elismerjék, dicsérjék, ahhoz, hogy egészséges ember legyen). A dicsőség, amire az ember mélyen vágyik, a tisztelet, a naggyá léétel, a jó értelemben vett uralkodás olyan vágy az ember szívében, ami abból fakad, ahogyan Isten alkotta. A zsoltáros, Dávid király, így csodálja azt, ahogyan Isten az embert alkotta: „Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg. Úrrá tetted kezéd alkotásain, mindent a lába alá vetettél.” (Zsolt. 8.6-7) A dicsőség Isten lénye, Isten ragyogása, és a zsoltáros azt mondja, hogy Isten ebből osztott meg valamit velünk. Dicsőséggel és méltósággal koronázta meg az embert, felemelte, magasra emelte, a legmagasabbra, hogy uralkodjon a világban – csak egy kevéssel tette kisebbé magánál. Észreveszed ebben, hogy a tisztelet, a dicsőség, az elismerés lélektani vágya valahogyan párhuzamba állítható azzal, amire Isten alkotott? És talán éppen azért olyan hatalmas és erős, mert annyira hozzátartozik emberi mivoltunkhoz?

De ez a csodálatos ajándék és megbízás, a dicsőség és uralkodás, kisiklott, eltorzult, és pusztító büszkeséggé, kevélységgé lett az ember szívében, a mi szívünkben. Dicsőség, tisztelet, felemelkedés és uralkodás: csak ami Isten gyönyörű felhatalmazása volt – az az ember nyomorúságává és bűnévé lett. De a gyökér ugyanaz! Mi a különbség? Hogyan érthetjük meg a büszkeséget?

Egyedül az igazi szeretet tud úgy adni a másoknak dicsőséget, elismerést és tiszteletet, hogy közben nem érzi magát kevesebbnek. És ott folyik a harc a tiszteletért, az uralomért, a nagyságért, ahol nincs szeretet. Ahol szeretet uralkodik, ott mindegyik fél a másikra mutat, a másoknak adja a dicsőséget, és közben fogadja azt. Ahol nincs szeretet, ott ellenségei leszünk egymásnak, mert mindenki önmaga tör az elsőségre, a dicsőségre, és ez kizárólagos, ez csak akkor lehetséges, ha mást lelökünk a trónról. Isten dicsősége, amelybe bevonta az embert, az előbbi. De az ember ebből kiszakadt, és így lett méltóságából, dicsőségre és uralkodásra való elhívásából a legszörnyűbb, a legpusztítóbb, a legistentelenebb bűn. Ahogy C.S Lewis összefoglalja: „A keresztény tanítómesterek szerint az igazi bűn, a legfőbb rossz: a gőg. Szemérmertlenség, harag, kapzsiság, ittasság és a többi, ehhez képest mind csak apróságok; az ördög is a gőg miatt lett ördög; a gőg vezet minden más bűnhöz, a gőg az istenellenes lelkiállapot teljessége.” (Keresztény vagyok, 119). A büszkeség lényege az, hogy Isten helyébe emeljük magunkat. Ezt tette az első emberpár a Sátán sugallatára, és ez történik a büszke szívben újra és újra. Mert a gőg nem csak a másik emberrel ellenségeskedés, hanem Istennel szemben is az. És ezért olvassuk a kevély emberről a következő fenyegető kijelentéseket a bölcs mondások között: „A csúfolódókat ő megcsúfolja, az alázatosoknak pedig kegyelmet ad.” (3.34) Valamint: „Utál az ÚR minden fölfuvalkodott szívűt, kezet rá, hogy nem marad

büntetlen!” (16.5) Az Úr utálja, gyűlöli a kevélységet, mert az végérvényesen kizár a jelenlétéből és végérvényesen megfoszt a dicsőségtől és méltóságtól, amire ő alkotott.

Egy dolgot jegyezzünk még itt meg: ez a tisztán „szellemi bűn” (C.S Lewis) a keresztények óriási kísértése, hiszen gyakran vallásos köntösben jelentkezik.

„Valahányszor úgy találjuk, hogy vallásosságunk jónak tüntet fel bennünket, jobbnak, mint bárki más, akkor úgy hiszem, biztosak lehetünk abban, hogy nem az Isten, hanem az ördög van ránk hatással. Hogy Isten jelenlétében vagyunk-e, annak az az igazi próbája, hogy egészen elfeledkezünk magunkról...” (Keresztény vagyok, 122). Aki Jézus követőjének vallja magát, véletlenül se gondolja, hogy mentes a legfőbb büntől! Sőt, jobban ki vagyunk téve ennek megtérésünk után, mint előtt. Ezen a ponton pedig néven kell még neveznünk a lelki gögnek azt a fajtáját, ami egy-egy csoportot vagy gyülekezetet fenyeget. Jelen esetben bennünket, mint gazdagréti gyülekezetet. Amikor lenézel más református gyülekezeteket, vagy a református egyházat, mondván, tradicionális vagy halott, amikor jobbnak tartod magadat, mert idetartozol, amikor ha máshol jársz, nem mész el a református templomba, mert azt nem tartod elég jónak, akkor büszkeségeddel szembesülsz. És ahogy ez elterjed közöttünk, úgy fogja azt követni az összeomlás és a bukás. Meg kell térnünk minden gyülekezeti gögből és felfuvalkodottságból!

Ugyanakkor, aki nem vallja magát Krisztus követőjének, az is szembesülhet ma e pusztító erővel szíve, lénye középpontjában. Mert ott van az első emberpár tragédiája óta mindenki. És ha most felismered magadban a büszkeséget - ami vallásosságtól vagy vallástalanságtól függetlenül rombol és tönkretesz – akkor megértheted a természetét. Isten van a gyökerénél, az Isten, akit még nem ismersz. És ezért azt is meglátod, hogy e kifordult indítékot helyére tenni nem azt jelenti, hogy nem akarsz semmit sem, hanem azt, hogy keresed a gyógyulás lehetőségét. És ez mindannyiunkat, keresztényeket és még nem keresztényeket, az alázat útjára hív.

III. Az alázat és a gyógyulás útja

„Az ÚR félelme bölcsességre int, és aki tisztességet akar, előbb legyen alázatos.” (15.33) A tisztességre, a dicsőségre az alázat vezet. Az alázat vezet oda, hogy az igazi dicsőséggel és méltósággal koronáztassunk meg úgy, hogy közben nem harcolunk a másikkal ezért. Hol és hogyan járhatunk ezen az úton?

Virágvasárnap Jézus úton van Jeruzsálemben. Mint Messiás király, mint az utolsó idők királya vonul be a szent városba. Az akkori gondolkodás szerint a Messiás király forradalmi harcot hirdet, a tömegek élére áll, és felszabadítja Izraelt, Isten népét a gyűlölt idegen (római) uralom alól. A kiáltás, mely szerint *„Áldott, a király, aki az Úr nevében jön! A mennyben béke és dicsőség a magasságban!”* nem valami ártalmatlan vallásos örvendezés. Erőtéljes politikai felhangja van, és ezt mindenki tudja. A zsidók nagy szabadulásünnep, az Egyiptomból való szabadulást felidéző Húsvét néhány nap múlva beköszönt. Ilyenkor amúgy is tele van a levegő politikai feszültséggel. Ki ez a király, aki bevonul a városba, mint Messiás, aki elfogadja a tömeg kiáltását, magasztalását? Mi köze lehet az alázat útjához? Hogyan gyógyíthat meg bennünket az eltorzult, kifordult dicsőségvágyból, a büszkeségből?

Két mozzanatra kell figyelni Jézusra nézve, ha meg akarjuk érteni az Istentől való dicsőséget, és ha szeretnénk meggyógyulni a magunk büszkeségéből. Az egyik, hogy ez a király számárháton vonul be Jeruzsálemben. A hadvezérek lovon járnak. A győztes uralkodók lovon vonulnak be a városba. A számár kicsit kilóg a képből... Kicsit sántít a

dolog. De Jézus tudatosan választotta szamarat. Nem azért ül számaron, mert „ha nincs ló, számar is jó”, azaz ez jutott, hanem azért, mert így írt róla az ószövetségi próféta, és így rendezte ő maga az eseményeket. Jézus ezzel jelez, üzenetet közvetít: az én hatalmam, az én dicsőségem, az én uralmam egészen más, mint ahogy arról ti gondoltok. Király vagyok – igen. De számaron jövök közétek. Ez a hatalom alázathoz kötött. Másodszor, nézzétek meg közelebbről ezt az ünnepezt uralkodót „*meglátta a várost, megsiratta.*” A dicsőséges király sír a város felett, amely nem ismerte fel benne az isteni látogatást, és néhány nap múlva elutasítja őt – kivégzi őt. És Jézus ezt tudja, és sír. Nem magáért, hanem a városért, az emberekért, akik nem ismerték fel benne az utat a megbékélésre, az Istennel való közösségre, és ezért el fognak veszni. Aki büszke, az nem sír másokért. Aki másokért sír, az szeret.

Jézus útja a büszkeségből való gyógyulás útja. Mert alázatos bevonulása a városba, ahol meghal a világ bűneiért, érted és értem is történt. Mert könnyei, amit azokért ejt, akik elutasítják benne isten látogatását – értünk hullott könnyek. De ez nem pusztán egy egyszerű történelmi esemény – hanem egy azóta folytatódó, újra és újra lejátszódó dráma. Hiszen amikor ma hallottál a büszkeségről, és annak pusztító hatalmáról, ugyanez történik. Az alázatos király, az aláhajoló Isten érkezik. Nem hatalommal, nem dicsőséggel, hanem csendesen, emberi szóban. Érkezik, hogy bevonuljon – közösségünkbe, életünkbe, szívünkbe. És amikor bevonul – amikor meghajolsz előtte, és megnyitod szíved, beengeded őt - meggyógyulsz. Ha Jézus benned él, nem kell már különbnek lenned. Nem kell már szemben állnod. Nem kell már a látszatot kergetned. Nem kell dicsőséget és elismerést hajszolnod. Nem kell, mert ő ad a szívedbe alázatot. És ezzel együtt ő koronáz meg Istentől való dicsőséggel és méltósággal. Amit soha nem sikerült magadtól elérned, azt minden eddigit messze meghaladó módon ajándékba kapod: dicsőséggel koronáz meg. ÁMEN!

Lovas András